

Bogusław Jeremicz

Wartości etyczno-moralne w dalekowschodnich sztukach walki na przykładzie karate

Studia Gdańskie. Wizje i rzeczywistość 4, 225-228

2007

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Bogusław Jeremicz*

Wartości etyczno-moralne w dalekowschodnich sztukach walki na przykładzie karate

We wschodnich sztukach walki, niosących za sobą pewne myśli filozoficzne, związanych z pewnymi systemami religijnymi i regułami zachowań, z tradycją i mentalnością ludzi Wschodu, najważniejszą osobą jest nauczyciel (jap. *sensei*) lub mistrz (jap. *shihan*). Rola nauczyciela, mistrza ma bardzo duże znaczenie. We wschodniej tradycji *sensei* to osoba, która ma wiedzę i doświadczenie, która swoim uczniom wytycza drogę „do” w celu doskonalenia swojej osobowości. Droga „do” w sztukach walki może być postępowaniem, działaniem i osiągnięciem jakiegoś celu. W *Sekretach samurajów* czytamy: „[...] ideogram »do« wskazuje raczej na wiarę niż technikę, na intuicyjny wgląd bardziej niż na działanie, na motywację stojące za wszelkimi czynami”¹.

W tym znaczeniu *sensei* to może być każda osoba, dzięki której rozwijamy swoje umiejętności i wiedzę, osoba, która wytycza nam kierunki rozwoju i uczy odpowiednich zachowań, to mistrz będący autorytetem i niedoścignionym wzorem w danej dziedzinie.

W dalszych rozważaniach skupimy się na roli i znaczeniu mistrza w dalekowschodnich sztukach walki, a za przykład posłuży nam osoba mistrza karate japońskiego stylu Kyokushin.

Twórcą stylu Kyokushin (co znaczy ‘najwyższa prawda’) był Masutatsu Oyama, posiadający jako jeden z nielicznych ludzi na świecie stopień 10 dan. Powiedzieć, że był on twórcą stylu, systemu służącego do osiągnięcia wysokich umiejętności walki i samoobrony, to jeszcze za mało – Oyama stworzył styl, którego integralną i bardzo istotną część stanowi rozwój ducha za sprawą ćwiczeń fizycznych. Masutatsu Oyama był również wychowawcą. Mając duże doświadczenie życiowe,

* Bogusław Jeremicz, Polska Federacja Kyokushin-Kan Karate-Do, ul. Mickiewicza 6a, 80-425 Gdańsk, e-mail: bogu4@wp.pl.

¹ A. Westbrook, O. Ratti, *Sekrety samurajów. Sztuki walki średniowiecznej Japonii*. Przeł. M. Matusiak. Bydgoszcz 1997, s. 377.

zaznając w życiu głodu i odosobnienia, chciał, aby młodzi ludzie dzięki ćwiczeniu karate, które niosło z sobą filozofię i tradycję Wschodu, stawali się lepszymi ludźmi.

We wszystkich wschodnich myślach filozoficznych związanych z metafizycznym i humanitarnym buddyzmem, z pogodnym taoizmem oraz ze społecznym konfucjanizmem najważniejsze miejsce zajmuje człowiek. W tej tradycji i filozofii rozwój duchowy i moralny człowieka jest najważniejszy, a rozwój fizyczny to tylko narzędzie do osiągnięcia tych celów. Kyokushin według Masutatsu Oyamy miał być „najwyższą prawdą” o człowieku, o jego słabościach, miał też wyrażać dążenie do odkrywania tej prawdy oraz stawania się dzięki temu lepszym i bardziej wartościowym człowiekiem.

W tym znaczeniu rola mistrza wychowawcy ma ogromną wartość. Mistrz powinien mieć świadomość, że przez swoje zachowania i za sprawą treści, które przekazuje uczniom, wpływa na ich zachowania i stosunek do innych ludzi. To wielka odpowiedzialność i zaszczyt dla mistrza móc być drogowskazem dla młodego pokolenia – zresztą nie tylko dla młodych, w treningach i spotkaniach w Dojo (miejsce ćwiczeń karate) biorą bowiem udział również ludzie dorośli, a czasem całe rodziny.

Masutatsu Oyama zwykł mawiać, że Dojo jest miejscem, gdzie buduje się męstwo, a wyższe uczucia ludzkie budzą się w ekstazie ciężkiej pracy. Jest to tajemnicze miejsce, gdzie umysł ludzki szlifowany jest w pocie czoła.

Fenomen tego miejsca, zwłaszcza w odniesieniu do ludzi dorosłych, jest zdumiewający. Na treningi do Dojo przychodzą osoby, które na co dzień wykonują różne czynności i zawody. Często zdarza się, że te osoby, spełniając codzienne obowiązki, mają wpływ na innych i decydują o ich zachowaniach. Są to przedstawiciele różnych profesji: policjanci, lekarze, nauczyciele, a nawet muzycy i artyści. W Dojo stają się częścią grupy, która respektuje wspólne zasady postępowania.

Dojo jako miejsce przeznaczone przede wszystkim do nauki, jest miejscem gdzie spotykają się najróżniejsi ludzie mający przed sobą wspólny cel. Dzięki niemu między trenującymi tworzy się silna więź, która tłumi egoizm i indywidualizm stwarzając okazję do współpracy. To ona jest właśnie prawdziwą misją Dojo. Kiedy stajesz się częścią grupy, rodzi się duch Dojo. Dzięki niemu energia i motywacja może być czerpana od innych. Dojo z prawdziwego zdarzenia ma silne kami (ducha)².

Istnieje specyficzny kodeks, zbiór reguł panujących w Dojo, zwany etykietą Dojo. Chodzi w tej etykietce o wyłuszczenie zasad postępowania i zachowania w czasie treningu. Te zasady nawiązują do tradycji i kultury Japonii i mają wiele wspólnego z zasadami współżycia społecznego opartego na naukach chińskiego myśliciela Konfucjusza. Podstawę etykiety stanowi szacunek dla mistrza i wszystkich starszych stopni, szacunek dla Dojo i wszystkiego, co się w nim znajduje. Szacunek ten jest okazywany przez ukłony, skupienie, dyscyplinę, właściwe wy-

² M. J. Lorden, *Masutatsu Oyama legenda i dziedzictwo*. Warszawa 2003, s. 36.

konywanie ćwiczeń i poważne traktowanie każdego treningu, jako kolejnego kroku przybliżającego do mistrzostwa. Celem treningu karate jest również przeniesienie tych wartości poza Dojo.

Etykieta Dojo razem z przysięgą Dojo (*Dojo Kun*) tworzą pewnego rodzaju ideę Kyokushin, która opiera się na samodoskonaleniu się przez trening w połączeniu z szacunkiem dla mistrza oraz drugiej osoby i która jest celem, a jednocześnie drogą do osiągnięcia równowagi psychofizycznej. W Japonii, ale również w wielu Dojo w Polsce, przysięga Dojo mówiona jest na zakończenie każdego treningu. Oto jej słowa:

- Będziemy ćwiczyć nasze serca i ciała dla osiągnięcia pewnego, niewzruszonego ducha.
- Będziemy dążyć do prawdziwego opanowania sztuki karate, aby kiedyś nasze ciało i zmysły stały się doskonałe.
- Z głębokim zapalem będziemy starać się kultywować ducha samowyrzeczenia.
- Będziemy przestrzegać zasad grzeczności, poszanowania starszych oraz powstrzymywać się od gwałtowności.
- Będziemy spoglądać w górę ku prawdziwej mądrości i sile, porzucając inne pragnienia.
- Będziemy wierni naszym ideałom i nigdy nie zapomnimy o cnocie pokory.
- Przez całe nasze życie, poprzez dyscyplinę karate, dążyć będziemy do prawdziwego poznania drogi Kyokushin.

Po zakończeniu zajęć wszyscy uczestnicy pojedynczo podchodzą do swojego nauczyciela i wykonują ukłon, dziękując w ten sposób za trening i spotkanie. Ta ceremonia kończy zajęcia, po czym wszyscy uczestnicy biorą udział w sprzątaniu Dojo – niezależnie od wieku i zaawansowania grupy, co uczy szacunku dla miejsca Dojo i wszystkiego, co się w nim znajduje.

Idea Kyokushin dowodzi, że karate jest nie tylko metodą pokonania przeciwnika, ale także, a może nawet przede wszystkim metodą służącą rozwojowi moralnemu i kształtowaniu osobowości. Masutatsu Oyama zwykł mawiać, że karate Kyokushin to budo karate, a instruktorzy, którzy przekazują jego ideę, powinni cechować się najwyższymi wartościami i cnotami.

Tym sposobem bujutsu (sztuka wojenna) staje się bardziej systemem etycznym i moralnym, który wykracza poza wąskie ramy świata walki pomiędzy ludźmi, i który inspirował swoich praktyków do sięgania daleko poza wyłącznie poziom techniczny. System ten w doktrynie bujutsu określany jest mianem budo³.

Mistrz powinien stać na straży tych wartości, powinien ich bronić i kultywować je, jednocześnie zaś nie zatrzymywać się na drodze własnego rozwoju.

Wschodnie przysłowie mówi, że aby być mistrzem, na zawsze trzeba pozostać uczniem.

³ A. Westbrook, O. Ratti, *dz. cyt.*, s. 377.

Summary

Ethical and moral values in Far East martial arts on the example of karate

The article describes the superior role of the teacher in Far East martial arts on the example of karate. The instructor is for his students above all a master, a guide showing the way to personality improvement, spiritual development through physical exercise. He must be highly responsible and realize the great influence he has on the others. His students pay him respect which underlies the ethics of the training halls called Dojo. The master must guard all superior moral values.